«ԱՐՄԱՎԻՐ 1» ՎԿ

ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ՈՒՍՈՒՑՉԻ ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Հետազոտության թեման՝

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ՀԵՏԱՔՐՔՐՈՒԹՅԱՆ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՈՒՄ

Հետազոտող ուսուցիչ՝ **Անահիտ Կարապետյան**

Արմավիրի մարզ, ք. Մեծամորի թ.1 հիմնական դպրոց

Մենթոր ուսուցիչ՝ **Լիլիթ Չալյան**

ԱՐՄԱՎԻՐ 2023թ.

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

1. ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ 3
2. ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԳՐԱՃԱՆԱՉՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ....5
3. Ընթերցանության խնդիրներն ու նպատակները.....5
4. Բնագրի շուրջ աշխատանքը որպես ընթերցողական կարողության ձևավորման միջոց.....11
5. Կարդալու հմտության ձևավորում 13
6. Ընթերցանության տեսակները,մեթոդները.....14
7. ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ.....17
8. ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ.....19

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

«Ընթերցանությունը պատուհան է,
որի միջոցով երեխաները տեսնում

ու ճանաչում են աշխարհը և իրենք

իրենց»:

Սուխոմլինսկի

Մարդու բազմակողմանի զարգացման հիմքը դրվում է կրտսեր դպրոցում, հետևաբար մեր ջանքերը առավելագույնս պետք է ներդնենք աշակերտների մոտ զարգացնել ընթերցանության տեխնիկան: Տարրական դասարանների մայրենի լեզվի դասընթացում առաջատար տեղ է գրավում ընթերցանությունը: Դրա նպատակն է՝ զարգացնել աշակերտների կարդալու և պատմելու կարողությունները, խոսքը, հարստացնել նրանց ճանաչողական գիտելիքներն ու բառապաշարը: Մայրենիի դասավանդման ընթացքում ուսուցողական նպատակներից բացի լուծվում են նաև դաստիարակչական լուրջ խնդիրներ՝ գեղագիտական ճաշակի, աշխատասիրության, ազնվության, ճշտապահության, բարոյական ու կամային մի շարք հատկանիշների դաստիարակում և դրանում իր ուրույն տեղն ունի նաև ինքնուրույն ընթերցանությունը: Ընթերցանությունը պետք է ծառայի արժեքային համակարգի ձևավորման, մարդկային բարձր արժեքների ուսուցման համար: Կարելի է ընտրել այնպիսի բնագրեր, որից աշակերտը կիմանա, կճանաչի ազգային արժեքներն ու մշակութային գանձերը, կգնահատի գրքի դերը անհատի ու ժողովրդի կյանքում, կձգտի սիրով, խնամքով և հոգածությամբ վերաբերվել գրքին, իմանալ գրադարանից օգտվելու կանոնները, խնամքով

վերաբերվել գրադարանի գրքերին: Արժևորի համախմբվածությունն ու միասնությունը, կարևորի ուրիշին հարգելու հատկանիշը, գնահատի արդարամտությունը: Մերժի բացասական հատկանիշները, անտարբերությունը, եսասիրությունն ու վերաբերմունք դրսևորի դրանց նկատմամբ: Ընթերցանության նկատմամբ սերը ձևավորվում է դպրոցում, ուրեմն եկեք օգտագործենք բոլոր հնարավորությունները՝ գրականություն սիրող, հասկացող ու գնահատող, մշտապես կարդացող, իր հմտությունները կյանքում կենսագործող մարդ դաստիարակելու համար: Ընթերցանության ճիշտ կազմակերպված դասերն աշակերտների մեջ սեր են արթնացնում ընթերցանության նկատմամբ, դաստիարակում ընկերասիրություն, հայրենասիրություն, ձևավորում գեղագիտական հայացքներ, բարոյական արժեքներ, ընդլայնում ու խորացնում այն գիտելիքները, որ նա ստացել է ինքնուրույն ընթերցանության դասերին:

Ընթերցանությունը մտքի համար նույնն է,ինչ ֆիզիկական վարժությունը՝մարմնի:

Ադիսոն

Արդի տեխնոլոգիաների զարգացմանը զուգընթաց նվազել և նվազում է երեխաների հետաքրքրությունը ընթերցանության նկատմամբ: Ուսուցչի՝ մասնավորապես տարրական դասարանների ուսուցչի առջև մեծ խնդիր է դրվում երեխաների մեջ ձևավորել հետաքրքրություն ընթերցանության նկատմամբ: Տարրական դասարաններում ընթերցանությունը հիմք է համարվում հետագայում գրականության նկատմամբ հետաքրքրությունների զարգացման, բառապաշարի հարստացման, լայն աշխարհայացքի, արժեհամակարգի ձևավորման համար: Ուսուցման մեջ պետք է բարձրացնել աշակերտների ակտիվությունը, մասնավորապես դասերը աշակերտակենտրոն սկզբունքով վարելիս երեխաների ակտիվության և հետաքրքրության շրջանակը մեծանում է:

Թեմայի արդիականությունը պայմանավորված է այսօր ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրության նվազմամբ և գրաճանաչության ընթացքում հետաքրքրության ձևավորման համար առկա մեթոդների կիրառման արդյունավետությամբ:

Ուսումնասիրության նպատակն է՝ մշակել մեթոդական ցուցումներ, որը կձևավորի ընթերցանության նկատմամբ երեխաների հետաքրքրությունը՝

- Ուսումնասիրելով տարրական դպրոցում գործող մայրենիի այլընտրանքային դասագրքերը՝ ընթերցանության նկատմամբ երեխաների հետաքրքրության տեսանկյունից:
- Ուսումնասիրելով, թե որքանով է ընթերցանությունը զարգացնում կապակցված խոսք կառուցելու ունակությունը:
- Մշակելով և փորձարկելով քայլաշար, որը կձևավորի ընթերցանության նկատմամբ երեխաների հետաքրքրությունը:

Ուսումնասիրությունների ընթաքում կիրառելով հետևյալ մեթոդները՝

- Հիմնախնդրի վերաբերյալ մասնագիտական գրականության ուսումնասիրում
- Դասերի լսում և արդյունքների վերլուծություն
- Հարցախույզ տարրական դասարանների ուսուցիչների շրջանում և դրա արդյունքների վերլուծություն
- Փորձարարական դասերի վարում և վերլուծություն

ԸՆԹԵՐՑԱՆՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ ԳՐԱՃԱՆԱՉՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ

«Մի ազգ երբեք չէ կարող կրթության կատարելագործությանը հասնել, քանի նորա մեջ չէ զարգացած ընթերցանության սերը»: Ռաֆֆի

Տարրական դպրոցի հիմնական նպատակը սովորողի մտավոր, հոգևոր և ֆիզիկական կարողությունների լեզվամտածողության, գրագիտության, տրամաբանության հիմքերի և աշխատասիրության նախնական հմտությունների ձևավորումն է: Արդի տեխնոլոգիաների զարգացմանը զուգընթաց՝ նվազել է երեխաների՝ ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրությունը: Ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրություն պետք է ձևավորել դեռևս գրաճանաչության շրջանում; Ընթերցանությունը մայրենի լեզվի տարրական դասընթացի հիմնական բաժիններից մեկն է: Ընթերցանության դասը առաջին դասարանում ունի իր առանձնահատկությունները, բացատրական ընթերցանությանը երեխաներին նախապատրաստելը համարյա ամբողջությամբ իրականացվելու է դասագրքի նյութերի ուսումնասիրության անհամեմատ կարճ տևողության ընթացքում, քանի որ գրաճանաչության հետայբբենական շրջանը ևս շատ կարճ է:

Ընթերցանության խնդիրներն ու նպատակները.

Տարրական դպրոցում մայրենիի ուսուցման հիմնական նպատակն է՝ ձևավորել և դասարանից դասարան զարգացնել երեխաների կարդալու կարողությունները (որակական հատկանիշների պահպանմամբ), մաքրել, հղկել և հարստացնել նախադպրոցական տարիքում և գրաճանաչության ողջ ընթացքում երեխաների ձեռք բերած բառապաշարը, զարգացնել կապակցված խոսք կառուցելու (գրավոր և բանավոր) ունակությունը, ձևավորել հաղորդակցական կարողություններ, բարեկիրթ խոսքի մշակույթ, ապահովել մայրենի լեզվից տարրական գիտելիքների, ունակությունների և հմտությունների ձեռքբերման համար

անհրաժեշտ պայմաններ, ձևավորել փոքրածավալ տարաբնույթ ստեղծագործություններ ընթերցելու, դրանց հիմնական միտքը՝ գաղափարը, հասկանալու, ենթատեքստը կռահելու, հերոսների գործողությունների տրամաբանությունն ըմբռնելու, դրանց շուրջ պարզ դատողություններ անելու կարողություններ,ձևավորել ձեռք բերած բարոյական արժեքներին հետևելու անհրաժեշտության գիտակցություն, դրանցով կյանքում առաջնորդվելու ունակություն, զարգացնել արժեհամակարգը և դաստիարակել նրա բաղադրիչները պահպանելու ու հարստացնելու պահանջմունք, նպաստել իր բնակավայրի և այնտեղ ապրող մարդկանց զբաղմունքի, մշակութային արժեքների մասին գիտելիքների ձեռքբերմանը, գեղարվեստական նյութերի ընթերցման, լեզվական տարրական գիտելիքների և կարողությունների ձեռքբերման ճանապարհով ձևավորել հայեցի մտածողություն, ազգային հոգեկերտվածք, զարգացնել լեզվամտածողությունը, վերլուծական և քննադատական մտածողությունը,աշխարհաճանաչողական տարաբնույթ տեղեկությունների միջոցով ձևավորել պատկերացումներ շրջապատի, բնական և հասարակական երևույթների, մարդկանց ու նրանց աշխատանքային գործունեության մասին, պայմաններ ստեղծել երեխաների իրավունքների ու պարտականությաունների մասին գիտելիքների ձեռքբերման և դրանք գործածելու ուղղությամբ ունակությունների մշակման համար, ապահովել երեխայի անձի զարգացումը՝ իրականացնելով բարոյական, գեղագիտական, գաղափարական դաստիարակություն, նպաստելով երեխայի ինքնաճանաչմանը, ինքնադրսևորմանը, ձևավորելով համագործակցային ունակություններ, համակեցության որակներ, սովորեցնել սովորել, գնահատել սեփական և ուրիշների արժեքները (գիտելիքները, փորձը, ձեռքբերումները), գիտակցել մայրենի լեզվի և գրականության արժեքների ձեռքբերման կարևորությունն ու անհրաժեշտությունը:

Ընթերցանությունը մայրենի լեզվի տարրական դասընթացի հիմնական բաժիններից մեկն է: Նրա մեջ են ամփոփված ու նրա միջոցով են իրականացվում երեխաների մեջ կարդալու տեխնիկայի զարգացման, գործնական ճանապարհով մայրենի լեզվի ուսուցման, աշխարհաճանաչողական, տարրական գիտելիքների պահանջները[2]:

Ըստ ամենափորձված մեթոդի՝ որևէ բան լավ անելու համար այդ բանը շատ անել է պետք: Օրինակ՝ մարզիկը հարյուրավոր անգամ կատարում է նույն վարժությունը, յուրաքանչյուր անգամ հղկում ու մշակում է այն: Այդպես է նաև կարդալու պարագայում, երեխան պետք է շատ կարդա, որ կարողանա լավ կարդալ: Հայտնի փաստ է, որ կարդալու կարողությունների ձևավորման համար հիանալի միջոց է բարձրաձայն ընթերցումը, որը հնարավորություն է տալիս լսելու և գնահատելու սեփական խոսքը, բարելավելու նրա արտահայտչականությունը: Ամենակարևոր գործոններից մեկը հասկանալով կարդալն է, որին պետք է հասնել դարձյալ աստիճանաբար: Երեխան պետք է ընկալի իր կարդացածի իմաստը, կարդացածը պետք է հետաքրքրի նրան: Երեխաներին պետք է տրվեն այնպիսի

առաջադրանքներ, որ երեխան կարդա առանց հարկադրանքի, հաճույքով: Այս դեպքում կարդալը դառնում է ոչ թե նպատակ, այլ միջոց: Նպատակը դառնում է ընկալումը, իսկ կարդալը դառնում է պայման: Հայտնի է, որ կարդալու կարողությունն իր մեջ ներառում է խոսքային միավորի տեսողական պատկերի՝ բառ,բառակապակցություն, նախադասություն և նրա խոսքաշարժողական կառույցի հարաբերությունը:
Կարդալու ողջ գործընթացը, ինչպես ցանկացած մտավոր գործունեություն, սերտորեն առնչվում է մտածողությանը:

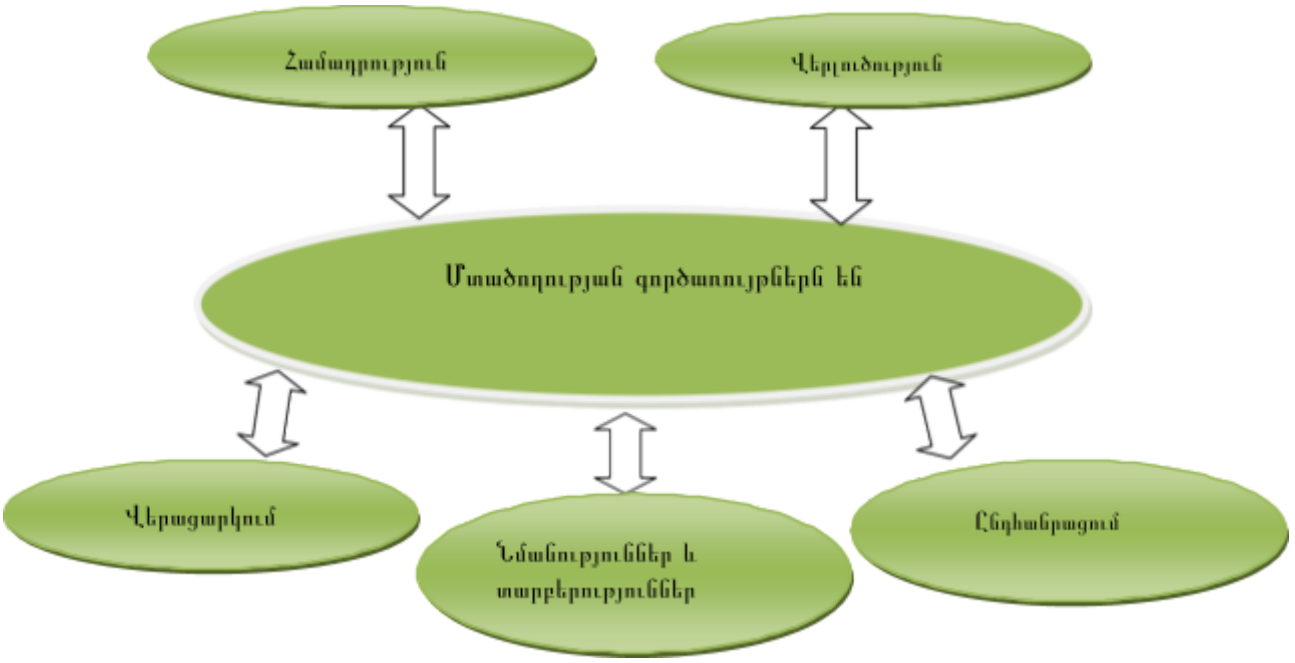

Սահուն կարդալու համար անգնահատելի են ***բազմակի*** ընթերցանությունը, ***բարձրաձայն*** և ***շշուկով*** ընթերցանությունը: Արտահայտիչ կարդալու կարողության ձևավորմանը նպաստում է բարձրաձայն ընթերցանությունը, առոգանությունը, և կետադրական դերային ընթերցումները, բեմականացումները:
Այս ամենից զատ՝ երեխաների խոսքը կարելի է զարգացնել նաև հարց ու պատասխանի միջոցով: Կարդալու նախնական կարողությունների ձևավորման փուլում կարևոր է նկատի ունենալ, կարդալիս երեխաների աչքերը տողի վրայով սահում են թռիչքներով, և դրանցից յուրաքանչյուրից հետո առաջանում է որոշակի դադար՝ դիտած տառի կամ տառերի ճանաչման և ընկալման, իսկ հետո՝ հաջորդ քայլում՝ այդ տառերը նախորդներին ձուլելու համար: Այդ ընթերցողական դաշտը հմուտ ընթերցողը տեսնում է աչքի մեկ ընդգրկումով և հետո արագ բառերի «թռչում է» մյուս դաշտը: Դժվարությունն այն է, որ սկսնակ կարդացողը կարդալու նախնական փուլում երկար է կանգնում միևնույն տառի վրա:Այդ երևույթը կանխելու համար անհրաժեշտ է սովորեցնել արագ բառերց «տեղափոխվել» մի տառից մյուսը՝ չմոռանալով նախորդը: Դրանով է հաճախ պայմանավորված կարդալու ընթացքում

կմկմալը, երեխան կրկնում է նույն տառը, որպեսզի հաջորդ տառը որոշի, նոր արտաբերի: Այսինքն՝ ժամանակ է շահում բառի շարունակությունը կարդալու համար: Որպեսզի այս գործընթացն անցնի սահուն, արդյունավետ և ճկուն, երեխաներին առաջարկվում են որոշակի բառային բառերի «կաղապարներ», դառնում են պահեստավորված տեսողական նմուշներ: Օրինակ `

ա) ընդհանուր վանկ ունեցող բառեր՝ կարդալու համար ներմուծելով հետքրքրաշարժ տարրեր.

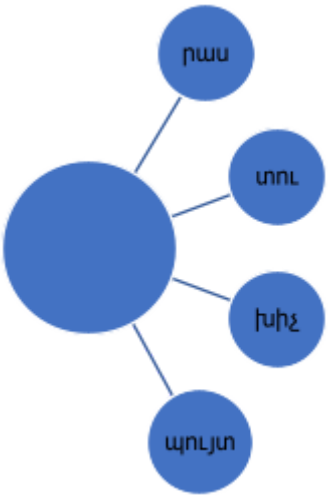

բ) նվազագույն քանակով տառեր պարունակող բառերի ընթերցում և դրանց օգտագործում բառաշարքերում.

տակ նուշ վեր ավան օր կատակ Մանուշ վերմակ

գ) բառերի «աճեցում» սկզբից կամ վերջից.

Սա ուռի շուն տուն մայր

Ասա ուռենի աշուն տունկ մայրիկ

դ) Բառի կազմի մեջ մտնող առանձին տառերի փոփոխություն

համ լար տուր մուկ մեկ

հում լուր սուր մուր շեկ

Սակայն նպատակադրված՝ պետք է խուսափել կարդալու գործընթացը խաղային մեթոդներով հագեցնելուց, որովհետև, վերջին հաշվով դրանք ոչ թե կարդալու կարողության մեթոդներով հագեցնելուց, որովհետև, վերջին հաշվով դրանք ոչ թե կարդալու կարողության ձևավորմանն են նպաստում, այլ ընդամենը օգնում են գուշակելով ասել բառի մի մաս: Այս հնարի չարաշահումը վտանգավոր է, որովհետև այդ դեպքում աշակերտի մոտ ոչ թե զարգանում է ընթերցանության կարողություններն ու հմտությունները, այլ ձևավորվում է «գուշակող-ընթերցող», որը խոչընդոտում է կարդալու որակական հատկանիշների ձևավորմանը:

Երեխայի մոտ ընթերցանության հանդեպ սեր և հետաքրքրություն ձևավորելու համար ընթերցանությունը պետք է ներկայացնել որպես ազատ ժամանցի կազմակերպման ձև, ոչ թե դպրոցական հանձնարարություն: Սկսնակ ընթերցողի համար դժվար է որևէ հեքիաթ ամբողջությամբ կարդալը: Նրանց մեծ մասը, երբ կարդալիս հանդիպում է դժվարության, կորցնում է հետաքրքրությունը գրքի նկատմամբ և հրաժարվում ավարտին հասցնել այն:

Ընթերցելիս պետք է հետևել, որ երեխան կարդա վանկերով, օրինակ, ոչ թե կ-ա-տ- ու, այլ՝ կա-տու: Այսինքն՝ կարդալու նվազագույն միավորը պետք է լինի վանկը: Երեխայի համար բարդ է հիշել մի քանի տառերի հաջորդականությունը, հատկապես բազմաթիվ տառեր պարունակող բառերը տառ առ տառ դժվար է վերարտադրել, իսկ 2-3 վանկն ավելի հեշտ է հիշել և կապել իրար: Սկսնակ ընթերցողը սկզբնական շրջանում, երբ դեռ լիարժեք չի տիրապետում կարդալու տեխնիկային, հնարավոր է՝ առաջին ընթերցելուց միտքը չհասկանա: Նորից կարդացեք արդեն իսկ ծանոթ տեքստը ու ուշադիր հետևեք մտքին: Կարդացեք բարձրաձայն, որպեսզի բացի աչքերով տեքստը տեսնելուց նաև լսի, այսինքն՝ ինչքան շատ վերլուծի, միանա պրոցեսին, այնքան ավելի լավ կկարողանա ընկալել: Կարող եք նույն տեքստը մի քանի անգամ կարդալ, եթե երեխան ցանկանում է, ու ամեն անգամ ավելի վարժ կստացվի ու կոգևորվի: Եթե այս տարբերակը չի գործում, կարդացեք մեկ-երկու տող ու դադար տվեք: Թող գնա խաղալու, ու մի ժամից նորից կշարունակեք: Ոչինչ թող իմաստը չհասկանա, միտքը ընդհատվի, բայց լավացնի կարդալու հմտությունը: Երբ որոշակի կարդալու հմտություն կունենա, արդեն կարող եք ավելի երկար տեքստեր առաջարկել, նաև ուշադրությունը հրավիրեք կարդացվող նյութի իմաստի վրա: Երբ սխալվում է, օրինակ, կատար բառը կարդում է կատու, պետք չէ բարկանալ կամ ծիծաղել, ասել՝ սխալ ես կարդում, այլ առաջարկել նորից կարդալ ուշադիր, քանի որ այլ բան է կարծես գրված: Այդ երևույթը ընթերցանության մեջ կոչվում է կռահման փուլ, այսինքն՝ երեխան, տեսնելով տառերի՝ իրեն ծանոթ հաջորդականությունը, առանց շարունակությունը կարդալու, փորձում է կռահել բառը՝ հաճախ սխալ: Մեծահասակ ընթերցողն էլ բոլոր հնչյունները մինչև վերջ չի կարդում, այլ որոշակի հաջորդականությունից կռահում է բառը, օրինակ, ություն, ական վերջավորությունները մենք չենք կարդում, այլ ճանաչում ենք տվյալ տառերի հաջորդականությունը և հասկանում: Ընթերցանությունը խթանելու համար երեխայի հետ կարելի է մնջախաղ կազմակերպել:

Օրինակ՝ թղթի վրա մի քանի բառ գրեք՝ առավելագույնը 5-6 բառ: Երեխային հանձնարարեք բառը մտքում կարդալ և մնջախաղի ձևով բացատրել, իսկ դուք փորձեք գուշակել բառը: Երեխան, ակամայից տարվելով խաղով, չի նկատում՝ ինչպես կարդաց բառերը: Եթե կարողանում է կարդալ բառերը, գրեք երկու բառից կազմված նախադասություններ:

Եթե խաղը հետաքրքիր է երեխայի համար, բարդացրեք հանձնարարությունները, ավելի երկար բառեր կամ նախադասություններ գրեք: Երեխաների առջև դրեք փոքր ու հեշտ հաղթահարելի խնդիրներ, որպեսզի չհիասթափվեն:

Ընթերցանության նկատմամբ երեխաների հետաքրքրությունը բարձրացնելու հրաշալի միջոց է հանելուկը՝ որպես գեղարվեստական ստեղծագործություն: Հանելուկը նպաստում է երեխայի խորհելու, դատելու, կռահելու ունակությունների զարգացմանը, ամրացնում է հիշողությունը, նպաստում ինքնավստահության ձեռքբերմանը, օգնում է բնության երևույթների, շրջապատող իրերի և առարկաների, կենդանական, բուսական աշխարհի մասին ունեցած գիտելիքների շրջանակի ընդլայմանը, վերացական մտածողության զարգացմանը: Հանելուկի պատասխանը գտնելու համար պահանջվում է որոշակի սրամտություն, որն էլ մարդու լավ ու արագ մտածելու համար հիմք է հանդիսանում:

Բացատրական ընթերցանության մեթոդի բաղադրամասերի կիրառմամբ ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրության ձևավորումը ընթերցանությունը մտքի համար նույնն է, ինչ ֆիզիկական վարժությունը՝ մարմնի:Տարրական դպրոցում մայրենիի դասերը կազմակերպվում են բացատրական ընթերցանության մեթոդով, որը դիդակտիկական բազմաբնույթ ձևերի ու միջոցների, զարգացնող տեխնոլոգիաների, մանկավարժահոգեբանական տեսանկյուններով հիմնավորված մեթոդների համակարգ է: Տարրական դպրոցում մայրենիի դասի նպատակներից են երեխաներին կարդալու բոլոր որակական հատկանիշների պահպանմամբ կարդալ սովորեցնելը, ընթերցանության նկատմամբ հետաքրքրության առաջացնելը և ընթերցողական կարողության ձևավորումը և զարգացումը: Եթե բավարար մակարդակով ձևավորված է կարդալու կարողությունը, ապա ընթերցած բնագրի շուրջ իրականցվող մեթոդապես ճիշտ աշխատանքի շնորհիվ ընթերցանությունը դառնում է նաև անձի բազմակողմանի զարգացման միջոց: Ուսուցման հիմնական փուլում հիմնական ուշադրությունը դարձվում է կարդալու, մասնավորապես հասկանալով կարդալու կարողության ձևավորմանը: Դա չի նշանակում, որ դասը պլանավորելիս, դասի նպատակները որոշելիս պիտի առաջնորդվել միայն կարդալու

կարողության զարգացմանը միտված նպատակով:

«Դասին նախապատրաստվելու տեխնոլոգիան ենթադրում է նպատակի հետ կապված չորս խնդրի լուծում: Որոշել դասի մանկավարժական նպատակը՝ ելնելով դասանյութի հնարավորությունից: Աշակերտի համար որոշել մի այնպիսի ուսումնական գործունեություն, որի դաստիարակչական արդյունքը ուսուցչի նպատակն է, այսինքն՝ ուսուցիչն իր նպատակին կարող է հասնել աշակերտի այդ գործունեության միջոցով: Աշակերտի համար էլ պետք է որոշել մի այնպիսի նպատակ, հանուն որի նա կամավոր է ընդգրկվելու ուսուցչի նախատեսած այդ գործունեության մեջ: Նպատակը որոշելուց հետո պետք է մտածել

աշակերտի գիտակցության մեջ այն առաջացնելու մասին: Վերջին խնդրի լուծումն ուսուցիչը կարող է ապահովել արդեն ուսուցման մեթոդների միջոցով»:Բացատրական ընթերցանության մեթոդը բազմաթիվ մեթոդների համալիր է, որի բաղադրամասերի ճիշտ իրականացման դեպքում լուծվում են նաև կարդալու գործընթացի հետ կապված աշակերտների բազմաբնույթ նպատակները: Որպեսզի բացատրական ընթերցանության մեթոդով կազմակերպվող մայրենիի դասն անարդյունավետ և ձանձրալի չլինի, կարևոր է իմանալ նրա բաղադրամասերից յուրաքանչյուրի իրականացման գործընթացի առանձնահատկությունները: Մայրենիի տարրական ուսուցման մեթոդիկայում մշտապես դիտարկվել է բացատրական ընթերցանության մեթոդի հինգ բաղադրամաս՝

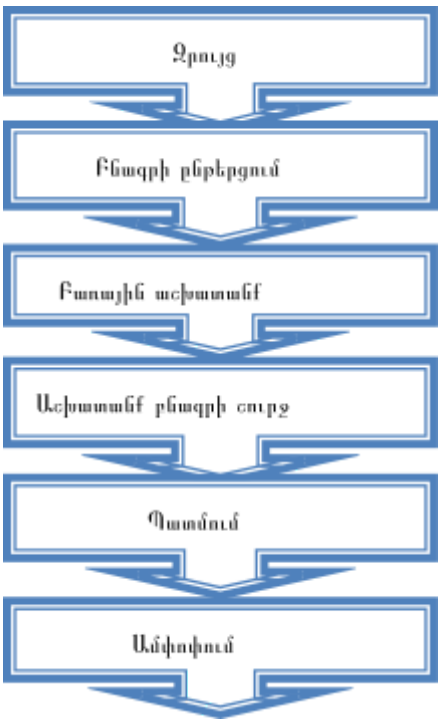

Սակայն, չի կարելի խախտել այս բաղադրամասերի հաջորդականությունը, քանզի դրանցից յուրաքանչյուրը նախապատրաստում է մյուսին:«Աշակերտների իմացական գործունեության բնույթը, նրանցից ինքնուրույնության, ստեղծագործական ակտիվության մակարդակն արտացոլվում է ոչ թե մեթոդների դասակարգմամբ, այլ նրանց կատարելության աստիճանով»:

Բնագրի շուրջ աշխատանքը որպես ընթերցողական կարողության ձևավորման միջոց:

Ցանկացած ընթերցանություն նպատակային է և գիտակցական, երբ ընթերցանության ժամանակ աշակերտների մեջ ծագում են տարաբնույթ վարկածներ այն մասին, թե ինչ է

ինքը կարդալու, ձգտում են հասկանալ, թե ինչի մասին է խոսք գնալու: Կարդալու ընթացքում, երբ ընթերցողն անընդհատ վերընթերցում է նյութը, այդ ճանապարհով նա ստուգում է իր վարկածը, փորձում է իմաստավորել, հասկանալ իր ստացած տեղեկատվությունը: Բացատրական ընթերցանության մեթոդի՝ աշխատանք բնագրի շուրջ բաղադրամասի մեթոդապես ճիշտ իրականացումը լուծում է հենց այս կարևոր խնդիրը: Բնագրի շուրջ իրականացվող աշխատանքի ընթացքում պիտի լուծվեն հետևյալ խնդիրները՝

- ✔ Կարդացածը հասկանալու կարողության զարգացում
- ✔ Վերլուծական-համադրական ունակության զարգացում
- ✔ Քննադատական մտածողության զարգացում
- ✔ Կապակցված խոսքի զարգացում
- ✔ Ընթերցողական հետաքրքրության զարգացում
- ✔ Գրական տարրական գիտելիքների ձեռքբերում
- ✔ Ընթերցած ստեղծագործության բովանդակության վերարտադրում կամ պատմում:

Պատմելու կարողության ձևավորումը բավականին բարդ գործընթաց է և մայրենի լեզվի դասի կարևոր փուլ: Ընթերցած նյութի բովանդակությունն աշակերտը կարող է ինքնուրույն պատմել միայն այն ժամանակ, երբ նա հասկացել է կարդացածը, իսկ հասկանալով պատմելուն պիտի նախապատրաստել: Տարրական դասարաններում եզակի դասեր են իրականցվում՝ առանց կարդացածը վերարտադրելու: Տարբեր ձևերով պատմելը, ինչպես նաև դրանց նախապատրաստվելը դասը դարձնում են հետաքրքիր, բազմաբնույթ և նպաստում են աշակերտների խոսքի զարգացմանը: Պատմելու հիմնական տեսակներն են՝

- Մանրամասն կամ բնագրին հարազատ պատմել
- Համառոտ պատմել
- Ընտրովի պատմել
- Դատողություններով կամ մեկնաբանելով պատմել
- Ձևափոխված պատմել
- Ստեղծագործաբար (փոփոխելով դեպքերի ընթացքը) պատմել
- Շարունակելով պատմել
- Պատմել որպես մասնակից (1-ին դեմքով)
- Պատմել որպես ականատես (3-րդ դեմքով)

Կարդալու հմտության ձևավորում

Հոգեբաններն ու մեթոդիստներն առանձնացնում են կարդալու հմտության ձևավորման 3 փուլ՝ *վերլուծական, համադրական և ավտոմատացված*:

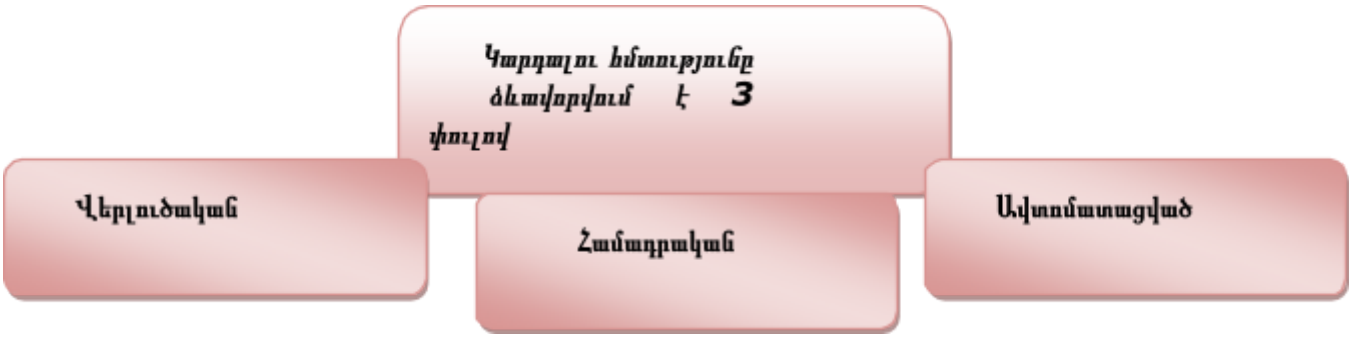

Առաջին՝ **վերլուծական** փուլում, տեսողական ընկալման միավորը տառն է կամ վանկը՝ նայած ընթերցողը վանկերով է կարդում, թե տառերով:

Համադրական փուլում կարդալու ամենափոքր միավորը դառնում է բառը. ընթերցողը կարդում է ամբողջական բառերով:

Ավտոմատացված կարդալու ժամանակ կարդալու միավորը նախադասությունն է. ընթերցողը կարդում է նախադասություններով:

Կարդալու որակական հատկանիշները: Կարդակու կարողության ձևավորման գերխնդիրը կրտսեր դպրոցականներին լավ կարդալ սովորեցնելն է: Լավ կարդալն ունի մի շարք որակական հատկանիշներ, որոնք սերտորեն կապված ու փոխադարձաբար պայմանավորված են: Լավ կարդալու որակներն են.

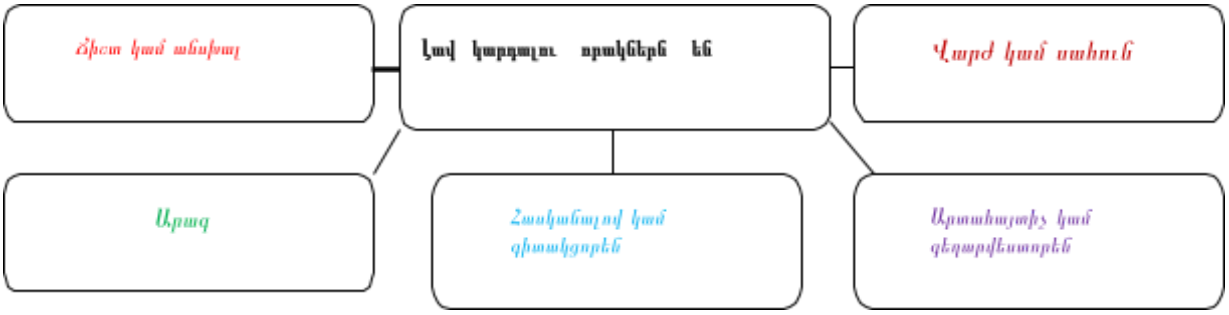

Ընթերցանության տեսակները,մեթոդները:

Տարրական դասարանների մայրենի լեզվի դասակարգերում զետեղված ստեղծագործությունների դասարանական ընթերցումն իրականացնում են ուսուցիչն ու

աշակերտները:Նյութի դասարանական ընթերցումը կարևոր՝ դեր ունի աշակերտի՝ լավ կարդալու կարողությունների զարգացման և կատարելագործման ,ինչպես նաև բովանդակության ճիշտ ընկալման առումով: Այսպիսով՝ լավ կարդալ նշանակում է կարդալ ճիշտ,հասկանալով ,սահուն և արտահայտիչ: Լավ կարդալու հմտությունը միանգամից չի 10 ձևավորվում :Այն իրականանում է քայլ առ քայլ,և յուրաքանչյուր քայլ ապահովում է հաջորդի ամրությունն ու ամբողջականությունը: Լավ կարդալ սովորեցնելու համար երեխաներին պետք է սովորեցնել՝

1. կարդացած ստեղծագործության յուրաքանչյուր միտք ,դեպք վերլուծել.
2.բացատրել և մեկնաբանել բնագրի յուրաքանչյուր բառի արտահայտության իմաստը և հիմնական միտքը.
3.ձեռք բերած տեղեկատվությունը համեմատել իր իմացածի ,ճանաչածի հետ:

Կարդալու տեսակները- Դասարանում բնագրի ընթերցումը կարելի է իրականացնել մի քանի ձևով ՝ **ձայնով** կամ **բարձրաձայն**, **լուռ** կամ **մտքում**,**շարունակելով** ,**բացատրելով** կամ **մեկնաբանելով ,ընտրով ,դերերով:**

Սրանցից յուրաքանչյուրը ունի իրականացման որոշակի մեթոդիկա: Տարրական դասարաններում ավելի տարածված է ձայնով կարդալը, քանի որ այսպիսի ընթերցումը նպաստում է կարդալու կարողությունների մշակմանն ու կատարելագործմանը, ինչպես նաև ձևավորում է կարդացածը հասկանալու կարողություն:

Ձայնով կարդալու միջոցով ուսուցիչն աշակերտներին տալիս է արտահայտիչ կարդալու նմուշ, հայտնաբերում է երեխայի կարդալու գործընթացի թերությունները:

Մտքում կարդալը փոքրիկ դպրոցականների համար դժվարություն է ներկայացնում: նրանց ուշադրությունը դեռևս կամային չէ, ցրված է, և երեխաները արագ կարող են շեղվել: Արդյունքում երեխան կարող է մատը տողերի վրայով սահեցնել ,սակայն մտքով ուրիշ տեղ գնալ:

Ձայնով կարդալը լինում է երկու տեսակ՝բարձրաձայն և ցածրաձայն,որոնք օգտագործվում են գործող անձանց հոգեվիճակները արտահայտելու համար:Բարձրաձայն ընթերցանությունը թիմային աշխատանք կատարելու (կարդալ շարունակելով,ընտրովի,դերեով և այլն) անփոխարինելի միջոց է և ոչ միայն միավորում է տվյալ դասարանի բոլոր աշակերտների ուշադրությունը, այլ նաև ուղղորդում է ողջ դասարանին կարդալ՝ մտքում (աչքերով) հայացքով հետևելով ընկերների ընթերցանությանը և իմաստավորելով կարդացածը: Բարձրաձայն ընթերցանությանը տարրական դպրոցում մեծ տեղ է տրվում նաև այն բանի համար,որ այդ ձայնով կարդալիս ընթերցանության գործընթացին մասնակցում են երեխաների ոչ միայն աչքերն ու արտասանական կառույցը ,այլև ականջները,որքան շատ զգայարան մասնակցի 11 ուսուցման գործընթացին,այնքան այդ գործընթացը արդյունավետ կլինի:

<< Ձայնով կարդալը ոչ միայն երեխաների մեջ մշակում ու զարգացնում է կարդալու հմտությունները,այլ նաև սովորեցնում է խոսելու օրգանները,ձայնը և շնչառությունը ճիշտ կառավարելու արվեստը,որը կատարելության է հասնում աստմունքողների մոտ>>:

Տարրական դասարաններում բարձրաձայն կարդալուն զուգընթաց պահանջվում է լուրջ աշխատանք մտքում կարդալու կարողության մշակման ուղղությամբ:

Լուռ կարդալը-մտքում կարդալն է ,որն իրականացվում է դասարանում ուսուցչի հսկողության ներքո: Անցնելով մտքում կարդալուն՝աշակերտը սկսում է հասկանալ նյութը և յուրացնել այն ներքին խոսքով: Բայց յուրացնելով նյութը `կրտսեր դպրոցականը հաճախ դժվարանում է բառերով արտահայտել այն կամ հասկացածը հաղորդել ուրիշ մարդկանց: Ես կարծում եմ նման դեպքերում օգտակար է խորհուրդ տալ բարձրաձայն պատմել այն,ինչ կարդացել ու հասկացել են:

Շարունակելով կարդալ- Կարդալու այս տեսակը շատ արդյունավետ էտարրական դասարաններում:Երբ ուսուցչի հանձնարարությամբ աշակերտներից մեկը կարդում է,ամբողջ դասարանը աչքերով հետևում է ընկերոջ ընթերցանությանը՝ պատրաստ շարունակելու այն հատվածից,ուր կընդհատի ընթերցողը ուսուցչի պահանջով: Ըստ իս կարդալու այս գործընացի միջոցով միանգամից կարդում է ամբողջ դասարանը:Պետք է նկատի ունենալ ,որ շարունակելով կարդալու ժամանակ չի կարելի պատահական հատվածից շարունակել տալը՝ընդհատելով երեխայի ընթերցանությունը: Անհրաժեշտ է թույլ տալ ,որ կարդացողը հասնի մտքի տրամաբանական ավարտին ,դեպքի նկարագրությանը և այլն ,նոր հանձնարարել մեկ ուրիշին՝ շարունակել կարդալը:

Հեղինակային աթոռ մեթոդը շատ արդյունավետ է երեխաների շրջանում:Մեթոդի էությունը կայանում է հաետևյալում՝ դասարանի լավագույն ընթերցողը նստում է ուսուցչի աթոռին և ընթեցում նյութը:Այս մեթոդը լավ խթան է հանդիսանում երեխաների շրջանում ընթերցանության մեջ մրցակցել միմյանց հետ և ձգտել դեպի ավելի լավ,վարժ ընթերցանության:

Ամառային արձակուրդներին հանձնարարվող ընթերցանություն- մրցույթ :

Այս մեթոդը կիրառում ենք ինքնուրույն ընթերցանության ժամին:Համագործակցային մեթոդով կիրառում ենք մրցույթ:

Ընտրովի ընթերցանությունը կրտսեր դպրոցում հանձնարարվող մեկ ուրիշ ձև է,որի ժամանակ աշատերտն ուսուցչի հանձնարարությամբ առանձնացնում է այս կամ այն գործող անձի խոսքերը ,որևէ հատվածը կամ միտքը ,դուր եկած տողերը և այլն: Ընտրովի ընթերցանությունն իրականացվում է նախապես մշակված հարցերի միջոցով ,որոնք աշակերտից պահանջում են ոչ թե մեխանիկորեն կարդալ անհրաժեշտ հատվածը,այլ նրան մտածել են տալիս կարդացածի շուրջ ,օգնում են մեկ անգամ ևս վերլուծել նկարագրված դեպքերը,հերոսների արարքները,քննարկել ,տրամաբանել և այդ հիմքի վրա նոր ընտրել ու

կարդալ տեքստի որոշակի հատված: Ընտրովի ընթերցանությունը պիտի նախորդի դերերով ընթերցանությանը,որովհետև այս տարբերակի ժամանակ երեխաները ծանոթանում են ստեղծագործության հերոսների հետ,հասկանում են նրանց արարքների դրդապատճառները, իմաստավորում և յուրացնում են նրանց խոսքերը , որոշում և մտապահում յուրաքանչյուր հերոսի խոսքի տեղը բնագրում, և դերերով ընթերցելիս նրանք չեն շփոթվում,դերը <<կատարում են >> հասկանալով:

Դերերով կարդալուն երեխաներին պետք է նախապատրաստել:Նախ կարևոր է -դերերի բաշխումը կատարել աշատերտների ցանկությամբ, - որևէ դեր չպարտադրել,եթե աշակերտը չի կամենում այն կարդալ, -երբեք երեխաներին չմնանեցնել հերոսներին:

Կարծում եմ ընթերցանության ներկայացված մեթոդները ամենատարածված տեսակներն էին:Բոլորն էլ մեր մանկավարժներիս կողմից բազմիցս փորձված,մշակված: Այժմ ձեզ կներկայացնեմ մի քանի պրակտիկ վարժություններ ,որոնք մեզ պետք կգան ընթերցանության տեխնիկան զարգացնելու ժամանակ:

Վարժություն 1 *Շատ երիտասարդ ուսանողների համար կարող եք առաջարկել խաղի: Պարզ բառերով բացիկներ պատրաստենք: Եվ հետո կտրենք այս քարտերը բառերի երկայնքով երկու կեսի: Անհրաժեշտ է երկու կեսերը ճիշտ միացնել:*

Վարժություն 2 «Շերլոկ»*. Դրեք բառերը թղթի վրա: Շատ տարբեր, ոչ շատ երկար: Պատահական կարգով. Ինչպես դրանք ցրել թղթի վրա: Անվանեք բառերից մեկը և խնդրեք երեխային գտնել այն: Բառերը կարող են լինել, օրինակ. շրջանակ, համբույր, գդալ, աթոռ, ձի, ոսկի, օճառ, բռնակ, մուկ, բերան, ծունկ, շուն, ամառ, լիճ. Յուրաքանչյուր հաջորդ բառը կլինի ավելի արագ, քան նախորդը: Քանի որ փորձում է գտնել մեկ բառ, աշակերտը ճանապարհին կկարդա մյուսները և կհիշի, թե որտեղ են նրանք: Եվ դա այն ամենն է, ինչ մեզ անհրաժեշտ է: Շերլոկի շնորհիվ մեծանում է դիտման անկյունը և կարդալու արագությունը:*

- *Կազմակերպում ենք այցելություններ դեպի թանգարաններ և գրադարաններ: Մեր համայնքում ունենք գործող բավականին հարուստ գրադարան: Այստեղ մեր աշակերտները այցելում են մշտական: Իսկ արդեն համայնքից դուրս, այլ ուսուցիչների ,դպրոցի կազմակերպիչների և ծնողների օգնությամբ , այցելում ավելի մեծ համայքներում գտնվող մշակության օջախներ: Եվ աշակերտները,և մեծերը շատ ոգևորվում են նման այցելություններից:Նոր հեղինակներ բացահայտում:Նոր պլաններ կազմում այդ ուղղությամբ;*

Վարժ կամ սահուն կարդալու ուսուցումը Ղ.Աղայանը համարում էր տարրական դպրոցի

հիմնական խնդիրը: <<Պետք է երեխայի մեջ զարգացնել, ուժեղացնել կարդալու կարողությունը, որպեսզի նա գործադրի այդ ուժը անկախ և ինքնուրույն կերպով: Պետք է շահեցնել երեխային,պետք է զորացնել նրա թևերը,որ նա թռչել կարողանա>>:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Հետազոտական աշխատանքի եզրափակիչ մասում եկեք առանձնացնենք հետևյալ կարևոր եզրակացությունները,որոնց հանգեցինք.

- Թե՛ մասնագիտական գրականությունը, թե՛ մեթոդական ձեռնարկները և ծրագրերը միտված են մեկ նպատակի՝ սահուն և արտահայտիչ ընթերցանություն զարգացնելու կարողությանը: Դրանք հարուստ են և անընդհատ արդիականացող, քայլում են ժամանակի պահանջներին համընթաց՝ անընդհատ նորանալով ու փոփոխվելով:
- Մեր՝ մանկավարժներիս և ծնողների առաքելությունն ենք համարում երեխային կամ աշակերտի գործունեության ձևավորման տարբեր փուլերում օգնել , ճիշտ ուղղու վրա դնենլ,պատրաստել դեպի մեծ կյանք: Շատ կարևոր է, որ նրանք կյանքում հաջողակ լինելուց բացի գրագետ և զարգացած մարդիկ լինեն:Ընդունելի կլինի,որ աշակերտները ընդունակ լինեն բանավոր և գրավոր ձևերով ճանաչել, ըմբռնել, արտահայտել, ստեղծել և մեկնաբանել տարբեր հայեցակարգեր: Աշակերտի մոտ կձևավորվի լսելու, կենտրոնանալու, մտածելու, սեփական մտքերը ազատ արտահայտելու կարողության ձևավորում:
- Ապրում ենք այնպիսի դարաշրջանում,որտեղ համացանցի և հեռուստացույցի շնորհիվ երեխան ինֆորմացիան հաճախ ստանում է վիզուալ եղանակով:Այսպիսով ուղեղը սովորում է աշխատել ավելի քիչ էներգիա սպառելով,քանի որ ընթերցանությունը ավելի բարդ պրոցես է պահանջում: Անհրաժեշտ է կրճատել տեխնիկային քանակությունը երեխայի առօրյայում:
- Կարդալու ուսուցումը տարրական դասարաններում մայրենի լեզվի դասի հիմնական նպատակն է: Ուսուցման այբենական շրջանում երեխաների մեջ ձևավորվում են կարդալու նախնական կարողություններ:Նրանք կարողանում են կարդալ փոքրիկ բնագրեր,պատասխանել բնագրերի վերաբերյալ ուսուցչի տրված հարցերին և դրանց օգնությամբ վերարտադրում են բնագրի բովանդակությունը
- Փորձենք դպրոցում,տանը պայմաններ ստեղծել ընթերցանության համար: Օգտագործենք ինչպես փորձված, այնպես էլ նոր մեթոդներ աշակերտին ընթերցանության մեջ ներգրավելու համար:Համատեղ ընթերցանության կամ խաղերի

միջոցով սերմանենք սեր դեպի գիրքը:

- .Գրքերի հետ ծանոթությունը նույնպես կարելի է դարձնել հետաքրքիր խաղ: Կազմակերպենք միջոցառումներ, առիթներ, մրցույթներ ընթերցանության հետ կապված: Երեխային ժամանակ տանք գրքեր ուսումնասիրելու,թերթելու, նկարներ նայելու, նախաբանը կարդալու:
- Այսօրվա աշակերտը,վաղվա ուսանողը և հասարակության ցանկացած անդամ տիրապետելու է և տրապետում է մեդիա գրագիտության կանոններին և հմտություններին: Պատկերացնում է մեդիա աշխատանքը և դերը ժողովրդավարական հասարակությունում,կարողակում են կողմնորոշվել տեղեկատվության հոսքերում ,գտնել և 17 տարածելտեղեկություններ, քննադատորեն վերլուծել դրանք: Այս ամենին կարող ենք հասնել երեխաների ամբողջ ներուժը օգտագործենք ուսումնական պրոցեսում յուրաքանչյուրս մեր մասով:
- .Եվ վերջապես կարողանան վերարտադրել կարդացածը:Կարողանան հասկանալ և ներկայացնել թե ինչ նոր բան տվեց իրենց գիրքը: Որքանով ավելացավ բառապաշարը: Ինչ սովորեցին հերոսներից: Դպրոցը ՝ ընթերցանությունը խթանելու դեռ շատ աշխատանքներ ունի կատարելու,իրական արդյունքներ ունենալու համար: **Եկեք զարգացնենք գրագետ հասարակություն**.

Почему чтение важно. Cowo.книги. Андрей Баумейстер

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

Գյուլամիրյան Ջ., Հ., Մայրենիի տարրական ուսուցման մեթոդիկա, Ե., 2018, Զանգակ, 314 էջ:
Գյուլամիրյան Ջ., Հ., «Խաղալով սովորենք», Ե., 2009, Զանգակ, 79 էջ:
Տեր-Գրիգորյան Ա., Ընթերցանության մեթոդիկա, Ե., 1978, Լույս, 245 էջ:
Սարգսյան Վ., Մայրենի 1, ուսուցչի ձեռնարկ, Ե., Մակմիլան-Արմենիա, 2009, 64 էջ:
Սարգսյան Վ., Գրիգորյան Ս., Թորոսյան Կ., Խաչատրյան Հ., Մայրենի 2, Ե., 2017, Մանմար, 159 էջ:
Թորոսյան Կ., Սարգսյան Վ., Խաչատրյան Հ., Չիբուխչյան Կ., Մայրենի 3, Ե., Մանմար, 2016, 175 էջ:
Սարգսյան Վ., Թորոսյան Կ., Խաչատրյան Հ., Ջիլավյան Ե., Մայրենի 4, Ե., Մանամար, 2017,

1. Բայկովա Մ.Ի., Գոստիմսկայա Է.Ս. Դասի զարգացումներ համար գրական ընթերցանություն՝ 3-րդ դասարան. - Մ.՝ ՎԱԿՈ, 2004: /25.08.2022 19:30/ 2.Կովալչուկ Գ.Ա. Խոսքի գործունեության ձևավորում կրտսեր դպրոցականներ՝ հիմնված դիդակտիկ սկզբունքների վրա Կ.Դ.Ուշինսկի. //

Հիմնական դպրոց, թիվ 10, 2001 թ., էջ. 27. 3.Մուխինա Ք.ա. Տարիքային հոգեբանություն. Ֆենոմենոլոգիա զարգացում, մանկություն, պատանեկություն. Դասագիրք համալսարանականների համար. - 5-րդ հրատ., կարծրատիպ. - Մ.: «Ակադեմիա» հրատարակչական կենտրոն, 2000.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹՅՈՒՆ